

KONFLIK PAPUA BARAT DAN IMPLIKASINYA TERHADAP
HUBUNGAN AUSTRALIA-INDONESIA

KEOH KEAN PENG
(AGG090003)

DIKEMUKAKAN SEBAGAI MEMENUHI SEBAHAGIAN
DARIPADA SYARAT PENGANUGERAHAN IJAZAH
SARJANA PENGAJIAN STRATEGIK DAN PERTAHANAN

JABATAN PENGAJIAN ANTARABANGSA DAN STRATEGIK
FAKULTI SASTERA DAN SAINS SOSIAL
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

2012

ABSTRAK

Sebagai dua jiran yang berdekatan, Australia dan Indonesia dilihat cuma mempunyai kerapatan dari segi geografi, tetapi tidak memiliki persefahaman dan mempunyai perbezaan persepsi yang agak ketara dalam pelbagai bidang. Perbezaan dari segi budaya, agama, sosial, bahasa dan sebagainya menyebabkan wujudnya persepsi negatif rakyat kedua-dua negara terhadap antara satu sama lain, dan memperencatkan hubungan dua hala untuk berada di landasan yang betul. Selepas Timor Timur berpisah dari Indonesia disebabkan campur tangan Australia pada tahun 1999, konflik yang berlanjutan di Papua Barat semenjak wilayah ini dicantumkan ke dalam Indonesia pada 1960-an dilihat mempunyai potensi memburukkan hubungan Australia-Indonesia, kerana Jakarta mengkhawatiri Canberra akan mengambil pendekatan yang sama seperti dalam krisis Timor Timur dan mempunyai niat buruk untuk memecahkan penyatuan gagasan Indonesia. Penyelidikan ini bertujuan untuk mengkaji dasar-dasar Australia dalam konflik Papua Barat, dan bagaimana ia memberi implikasi kepada hubungan dengan Indonesia. Konflik Papua barat merupakan antara isu kritikal yang boleh menghalang hubungan Australia-Indonesia maju ke hadapan, kerana ia menyentuh kedaulatan Indonesia dan dianggap oleh Jakarta sebagai isu sensitif yang tidak boleh disentuh oleh negara lain termasuklah Australia. Menerusi dapatan kajian, meskipun konflik ini dilihat memburukkan hubungan dua hala dalam kebanyakan aspek, namun ia turut menawarkan prospek kerjasama antara kedua-dua negara, kerana Papua Barat yang terus kekal di bawah pemerintahan Indonesia merupakan kepentingan bersama kepada kedua-dua negara.

ABSTRACT

As neighbouring countries, Australia and Indonesia are seen geographically close to each other, but they do not have the mutual understanding and also they are remarkably different in perception in various fields. The differences in cultural, religious, social, language and other aspects has result in negative perception of the people of both countries against one another, and this has made it difficult for bilateral relations to be on the right track. After East Timor separated from Indonesia due to intervention of Australia in 1999, the unrest in West Papua since the region joined in Indonesia in the 1960s shows the potential of the relationship between Australia-Indonesia to get worse, because Jakarta fears Canberra will take the similar approach in the East Timor crisis to separate West Papua from Indonesia. The purpose of this study is to examine Australia's policies in West Papua conflict, and how it has an implication on the relationship with Indonesia. West Papua conflict is one of the critical issues that are preventing the Australia-Indonesia relationship going forward, as this issue touches the sovereignty of Indonesia and is regarded by Jakarta as a sensitive issue that should not be touched by other countries including Australia. Through this study, although this conflict is seen to worsen the bilateral relations in many aspects, but it also offers the prospect of cooperation between the two countries, because the West Papua that is remain under the rule of Indonesia is actually a common interest to both countries.

PENGHARGAAN

Penghasilan disertasi ini memerlukan bantuan dari pelbagai pihak. Saya ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada penyelia disertasi saya, Dr. K S Balakrishnan yang banyak bersabar dan memberi komitmen sepenuhnya untuk membimbing saya. Sumbangan idea beliau banyak membantu mengubah draf disertasi untuk menghasilkan kajian ini ke tahap yang paling baik. Konsep asal kajian ini banyak mendapat ilham daripada Dr. Charles Simon Aaron yang merupakan guru saya dalam kaedah penyelidikan, dan tunjuk ajar beliau telah membantu dalam mempertajamkan skil penyelidikan saya. Saya juga ingin mengucapkan terima kasih kepada staf akademik di Jabatan Pengajian Antarabangsa Dan Strategik, khususnya Profesor Dato' Mohamad Abu Bakar, Profesor Madya Dr. Jatswan Singh Sidhu, Puan Wan Sharina Ramlah, dan Encik Roy Anthony Rogers.

Selain itu, saya juga banyak berhutang budi kepada penyelia jabatan, Encik Yong Hon Kheong dan rakan-rakan sekerja di Jabatan Regional News, Sin Chew Media Corp, yang membantu meringgankan beban kerja saya ketika saya menghadiri kuliah pada waktu petang. Tidak lupa juga isteri saya, Choo Wuan Ching dan ibu saya yang sentiasa memberi galakkan ketika saya menghadapi kebuntuan dalam menjalankan kajian.

Saya ingin mengongsikan kejayaan penghasilan disertasi ini bersama-sama dengan rakan sekelas, terutamanya Dalilah; serta rakan seperjuangan di Universiti Utara Malaysia (UUM), Raymond See, yang lebih awal meninggalkan saya dalam perjalanan menuntut ilmu.

SENARAI KANDUNGAN

KANDUNGAN	MUKA SURAT
ABSTRAK	ii
ABSTRACT	iii
PENGHARGAAN	iv
SENARAI PETA	vii
SENARAI JADUAL	viii
SENARAI SINGKATAN	ix
SENARAI LAMPIRAN	x
PETA 1: PAPUA BARAT	xi
PETA 2: KEDUDUKAN AUSTRALIA DAN PAPUA BARAT	xii
BAB 1: PENGENALAN	
1.1 PERNYATAAN MASALAH	1
1.2 OBJEKTIF KAJIAN	3
1.3 PERSOALAN KAJIAN	4
1.4 ULASAN LITERATUR	5
1.5 KEPENTINGAN KAJIAN	12
1.6 KAEDAH KAJIAN	13
1.7 LIMITASI KAJIAN	14
1.8 PEMBAHAGIAN BAB	15
BAB 2: LATAR BELAKANG KONFLIK PAPUA BARAT	
2.1 PENGENALAN	17
2.2 SEJARAH KOLONIAL PAPUA BARAT	18
2.3 FAKTOR-FAKTOR KONFLIK SELEPAS KEMERDEKAAN INDONESIA	20
2.3.1 Penindasan Hak Asasi Manusia	23
2.3.2 Halangan Ke Atas Kebebasan Politik	25
2.3.3 Peminggiran Budaya	26
2.4 DASAR-DASAR INDONESIA TERHADAP KONFLIK PAPUA BARAT	28
2.4.1 Kesan Sampingan Daripada Program Transmigrasi	28
2.4.2 Masalah Negatif Yang Wujud Melalui Aktiviti Perlombongan	30
2.4.3 Masalah Autonomi Khas (<i>Special Autonomy</i>)	33
2.5 REAKSI MASYARAKAT ANTARABANGSA TERHADAP KONFLIK PAPUA BARAT	36
2.6 KESIMPULAN	39
BAB 3: PERANAN AUSTRALIA DALAM KONFLIK PAPUA BARAT	
3.1 PENGENALAN	42
3.2 PERBEZAAN IDEOLOGI PARTI BURUH DAN PAKATAN LIBERAL	44

3.3 DASAR LUAR AUSTRALIA TERHADAP ASIA TENGGARA	47
3.4 KEPENTINGAN STRATEGIK AUSTRALIA DI PAPUA BARAT	51
3.4.1 Hubungan Yang Baik Dengan Indonesia	51
3.4.2 Kepentingan Strategik Papua Barat Bagi Australia	53
3.4.3 Hubungan Perdagangan Dengan Indonesia	55
3.5 DASAR LUAR AUSTRALIA TERHADAP KONFLIK PAPUA BARAT	58
3.5.1 Perjanjian Lombok	59
3.5.2 Hubungan Australia Dengan Tentera Nasional Indonesia (TNI) Di Papua Barat	62
3.5.3 Masalah Pelarian Papua Barat	63
3.5.4 Bantuan Australia Kepada Papua Barat	66
3.5.5 Pendirian Rakyat Australia Terhadap Konflik Papua Barat	68
3.6 KESIMPULAN	73

BAB 4: IMPLIKASI KONFLIK PAPUA BARAT DALAM HUBUNGAN DUA HALA

4.1 PENGENALAN	76
4.2 IMPLIKASI KONFLIK PAPUA BARAT DALAM HUBUNGAN POLITIK DUA HALA	77
4.2.1 Zaman Suharto	78
4.2.2 Zaman Pasca Suharto	81
4.2.3 Zaman Pasca Pengeboman Bali 2002	83
4.3 IMPLIKASI KE ATAS HUBUNGAN KESELAMATAN	84
4.3.1 Masalah Keselamatan	85
4.3.2 Masalah Pelarian Papua Barat	90
4.4 IMPLIKASI KE ATAS HUBUNGAN EKONOMI	94
4.5 IMPLIKASI SOSIAL	99
4.5.1 Persepsi Rakyat Kedua-dua Negara	99
4.5.2 Media Australia Dan Indonesia	101
4.5.3 Peranan Badan-Badan Bukan Kerajaan (NGO) Australia	103
4.5.4 Bantuan Pendidikan Australia Kepada Papua Barat	106
4.6 KESIMPULAN	107

BAB 5: KESIMPULAN	111
Cabaran Dalam Menangani Konflik Papua Barat	113
Prospek Kerjasama Australia-Indonesia Dalam Konflik Papua Barat	117
Cadangan Untuk Kajian Masa Depan	120
Kesimpulan	121

LAMPIRAN

BIBLIOGRAFI

SENARAI PETA

PETA

MUKA SURAT

Peta 1: Papua Barat

xi

Peta 2: Kedudukan Australia Dan Papua Barat

xii

SENARAI JADUAL

JADUAL	MUKA SURAT
Jadual 1: Eksport Utama Australia Ke Indonesia (2011)	56
Jadual 2: Import Utama Australia Dari Indonesia (2011)	56

SENARAI SINGKATAN

APEC - *Asia-Pacific Economic Cooperation* (Kerjasama Ekonomi Asia-Pasifik)

AS - Amerika Syarikat

ASEAN - *Association of South-East Asian Nations* (Persatuan Negara-Negara Asia Tenggara)

AUSAID - *Australian Agency for International Development*

AWPA - *Australia West Papua Association Sydney*

ICW - *Indonesia Corruption Watch*

ISIS - *Institute of Strategic and International Studies, Malaysia*

KPK - Komisi Pemberantas Korupsi

KOPASSUS - Komando Pasukan Khusus

NGO - *Non Governmental Organizations* (Pertubuhan Bukan Kerajaan)

NU - Nahdlatul Utama

OPM - Organisasi Papua Merdeka

PBB - Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (*United Nations*)

TNI - Tentera Nasional Indonesia

UK - United Kingdom

UKM - Universiti Kebangsaan Malaysia

UM - Universiti Malaya

UNESCO - *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization* (Pertubuhan Pendidikan, Sains dan Kebudayaan PBB)

UNHCR - *United Nations High Commissioner for Refugees* (Pesuruhjaya Tinggi PBB Bagi Pelarian)

UNICEF - *United Nations Children's Fund* (Tabung Kanak-Kanak Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu)

UPSI - Universiti Perguruan Sultan Idris

UUM - Universiti Utara Malaysia

WPAT - *West Papua Advocacy Team*

SENARAI LAMPIRAN

Indonesia *Fact Sheet*